

Leidraad universeel ontwerp

Fiche 5: Studeerbaar studiemateriaal

Wat?

Studeerbaar studiemateriaal ondersteunt het onderwijs-, leer-, en studieproces van een diversiteit aan studenten met verschillende sterktes, noden en behoeften. Denk bijvoorbeeld aan een goede structuur en opbouw, het aandachtig zijn voor taal, spelling en didactiek maar ook rekening houden met diversiteit en duurzaamheid.

Waarom en voor wie? ³

De vormgeving, opbouw en inhoud van een syllabus is niet enkel in esthetisch opzicht van belang. Aandacht hiervoor verhoogt de toegankelijkheid van een document en draagt bij tot structuur in de tekst. Lezen en studeren is een mentaal proces dat voor sommige studenten veel inspanning vraagt. Onderstaande adviezen ondersteunen en faciliteren dit proces.

Tips & Tricks ^{1, 2, 3, 4}

Structuur en opbouw

- Huisstijl** | Hanteer een consistente huisstijl voor de opbouw van de cursus. Kies voor een instellingsbreed cursussjabloon dat onderstaande adviezen in acht neemt.
- Inhoudstafel** | Voorzie de cursus van een inhoudstafel die een overzicht biedt van wat er aan bod komt (tip: gebruik opmaakstijlen in Word).
- Structurelementen** | Structureer je cursusmateriaal, dit kan op verschillende manieren: voorzie een inleiding met advanced organizer, kies voor korte alinea's, gebruik structuuraanduiders zoals verbindings-, verwijs en -signaalwoorden, gebruik tussentitels, zet trefwoorden in het vet, maak gebruik van iconen, etc.
- Toegankelijkheidsrichtlijnen** | Hou rekening met de richtlijnen omtrent toegankelijke documenten (zie ook fiche 12: PDF en Word).

- ❑ **Screenreaders** | Zorg ervoor dat materialen leesbaar zijn voor screenreaders, bv. gebruik van Alt-tekst, OCR-functie PDF, etc. (zie ook fiche 12: PDF en Word).

Taal en spelling

- ❑ **Toegankelijke taal** | Gebruik korte zinnen, vermijd plechtige of archaïsche taal.
- ❑ **Algemeen Nederlands** | Hanteer het Algemeen Nederlands en pas de officiële spelling toe.
- ❑ **Verklarende woordenlijst** | Voeg een verklarende woordenlijst toe.
- ❑ **Neutrale taal** | Gebruik neutrale taal met oog voor diversiteit (bv. genderneutraal).
- ❑ **Actieve taal** | Gebruik actieve formuleringen en zet werkwoorden in dezelfde vorm.

Tip: Plak je tekst in de online tool '[de schrijfassistent](#)' van de Standaard en krijg meteen feedback en tips over de volgende zaken: spelling, -dt en co., taalalarm schrijven, standaardtaal, herhaling, passief schrijven, schrijftoon, naamwoordstijl, taaltips en uitspraak.

Didactiek

- ❑ **Bijkomend studiemateriaal** | Indien bijkomend studiemateriaal -bv. een handboek- nodig is, hou dan o.m. rekening met volgende zaken: aansluiting bij de leerdoelen en de begincompetenties van de student, evenredigheid met de studiebelasting, taal, structuur en opbouw van het handboek.
- ❑ **Leerdoelen** | Geef bij de start van een onderdeel duidelijk aan welke leerdoelen aan bod komen, wat de student concreet moet kennen/kunnen en hoe dit geëvalueerd zal worden (doe hiervoor beroep op de ECTS fiche).
- ❑ **Kapstok** | Maak een kapstok waaraan de student nieuwe kennis kan ophangen, bv. een inleidend schema, een inleidende tekst of een mindmap.
- ❑ **Voorkennis** | Activeer voorkennis met voorbeelden, een casus of een inleidende vraag.
- ❑ **Illustraties** | Voorzie toepassingen en illustraties, vooral bij moeilijke of cruciale passages waarbij vaak misconcepties ontstaan.

- **Hoofd- en bijzaken** | Maak duidelijk wat hoofd- en bijzaken zijn door gebruik te maken van kernwoorden in de zijlijn, structuurmarkeringen, een synthese op het einde van een hoofdstuk, etc.
- **Studeeraanwijzingen** | Geef studeeraanwijzingen zoals: onderstreep kernwoorden, zoek woorden op die je niet kent, maak een mindmap, ... en varieer hierin.
- **Synthese** | Voorzie een synthese van de leerstof, dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld d.m.v. een samenvatting, een mindmap of een schema.
- **Verbanden** | Leg verbanden tussen onderdelen van de cursus.
- **Zelftoets** | voorzie een zelftoets.
- **Bronvermelding** | Verwijzen naar bronnen/referentiemateriaal en citeren uit andere documenten doe je het beste a.d.h.v. een vastgelegde methode, bijvoorbeeld de APA-methode.

Diversiteit en duurzaamheid

- **Diversiteit** | Weerspiegel de diversiteit van de samenleving in voorbeelden, afbeeldingen, etc. in de cursus en leg linken naar de leefwereld van een diversiteit aan studenten.
- **Aankoopprijs** | Hou studiemateriaal toegankelijk inzake aankoopprijs.
- **Digitale beschikbaarheid** | Houd bij het selecteren van handboeken rekening met de digitale beschikbaarheid.
- **Beknopt** | Hou je cursus beknopt en print recto verso.
- **Paginaverwijzing** | Vermijd (lege) tussenpagina's met tussentitels. De student heeft een goed gestructureerde inhoudsopgave en correcte paginaverwijzing nodig.

Meer weten?

- Bekijk hier een [databank met veelvoorkomende taalkwesties, fouten en twijfelgevallen](#) en een [databank met antwoorden op vragen over taal en spelling](#), of raadpleeg het [Groene Boekje online](#).

- Vind hier meer [concrete voorbeelden en tips en tricks in de blended learning module, de handleiding en de quicksheets over studeerbaar studiemateriaal](#) door de dienst onderwijsontwikkeling en internationalisering van de Arteveldehogeschool Gent.

In de praktijk

“De studentenraad heeft net een voorstel ingediend om collega’s te verplichten om al het lesmateriaal vooraf beschikbaar te stellen. Ze hadden er een adviesrapport rond geschreven. Dit wordt bij ons ook mee in het functioneringsgesprek van de lesgever opgenomen.”

“Er zijn vaak hindernissen die gemakkelijk opgelost kunnen worden. Als er bijvoorbeeld antwoorden van oefeningen in de cursus staan, kan de lesgever een opgekuiste cursus online zetten, zonder de oplossingen. Soms heb je een klein beetje hulp nodig voor de oplossing.”

“We hebben aan lesgevers een workshop gegeven rond studeertips, over hoe ze deze kunnen integreren in hun cursus. Zo begeleiden we lesgevers. Collega’s komen naar ons met hun cursussen en dan geven we ook feedback. We laten lesgevers ook met cursussen van anderen aan de slag gaan. Is het duidelijk? Snap je de structuur? Hier kwamen vaak makkelijk aan te passen dingen aan bod om de cursus te verbeteren.”

“We hebben een fiche gemaakt met tips: heel basic dingen zoals het lettertype of bepaalde instellingen. Daar zijn we eigenlijk het meeste mee. “

Referenties

- ¹ Dienst studieadvies & onderwijsontwikkeling en internationalisering Arteveldehogeschool Gent. (2016). Studeerbaar studiemateriaal. Geraadpleegd op 17/01/2019 via <https://www.studeerbaarstudiemateriaal.be>
- ¹ Valcke, M. (2007). *Onderwijskunde als ontwerpwetenschap*. Academia Press.
- ³ Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (2017). Universeel ontwerp [onuitgegeven intern document]. Gent: Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs
- ⁴ Dolmage, J. (2015). Universal design: Places to start. *Disability Studies Quarterly*, 35(2).